

Klassekamp om munnhulen

Øystein Helmikstøl

journalist i Psykologtidsskriftet

– De som lever i Norge, bør kunne smile uten å skamme seg, sier tannlegeprofessor Tiril Willumsen. Hun kommer nå med lærebok om odontologisk psykologi sammen med to psykologspesialister.

– **Psykologer i lavterskeltjenester løfter frem de ressurssterke, skrev psykolog Simon Thorsæll Næs i Morgenbladet i fjor. Det er heller ikke billig å bli behandlet av deg som tannlege. Da er vel også tannhelse klassekamp?**

– Det er et veldig godt spørsmål, som LO har tatt opp for ikke så lenge siden. Tannhelse burde vært mye mer framme i den politiske debatten. Munnhulen er et bilde på utenforskap. Men det er ikke tradisjonell klassekamp, fordi god tannhelse ikke nødvendigvis er avhengig av inntekt. Barn har gratis tannbehandling. For voksne er det en dyr helsetjeneste. Så er det slik at de som faller utenfor samfunnet, ofte har problemer med tannhelsen. Det gjelder kronisk syke, personer med rusutfordringer og de som sliter med psykisk uhelse, eller gamle og demente. Ulikhetene i Norge øker, det gjelder også for tannhelse. Utfordringene framover er å få alle med, særlig de som trenger det mest.

– **Hvor mange er «de som trenger det mest»?**

– Tannlegeforeningen sier at 6–7 prosent av befolkningen ikke kan gjøre seg skikkelig nytte av tannhelsetjenester. Derfor er psykologien viktig for oss tannleger. Vi må nå fram med helsefremmende informasjon. Spesielt for tannhelse er at det krever aktive handlinger for å unngå plager og sykdom. Psykologien har lært oss at personer med angst og depresjon vegrer seg for å gå til tannlegen, mange sliter med hygiene generelt, og ofte tannhelsen spesielt. Det kan få store konsekvenser. Resten av kroppen kan du vaske ren igjen. Dårlig tannhelse er irreversibelt. Det er ikke som et sår som gror av seg selv.

– **Si mer om psykisk helsevern og tannhelse.**

– Tannhelse handler om rutiner, og om omsorg. Mange har ikke lært å ta vare på tennene som barn. Får du hull i tennene, følger det deg resten av livet. Betydningen av god tannhelse har vært underfokusert i helsetjenesten, og kanskje også innenfor psykisk helsevern. Psykologer bør spørre om pasientene mestrer tannbehandling. Dette må kartlegges, slik helsepersonell kartlegger resten av kroppen. Generell angst kan også påvirke tannbehandling. Og mange pasienter i terapi går på medikamenter som påvirker tennene og munnhulen.

Hvorfor NÅ?

- Tannlege og professor Tiril Willumsen er sammen med psykologspesialistene Lena Myran og Jostein P.Å. Lein redaktører for den nye læreboken *Odontologisk psykologi* på forlaget Gyldendal.

- Den 12. oktober arrangerer Det odontologiske og Det teologiske fakultet ved Universitetet i Oslo et frokostmøte med tittelen «Brennmerket», om forholdet mellom munnhelse og utenforskap.

– Vi har mange ordninger gjennom trygdeverket i Norge, men jeg syns ikke de er gode nok. Noen faller utenom disse ordningene. Vi som samfunn har et problem når det koster mye penger å gå til tannlegevakta hvis du har akutt vondt. Har du ikke penger, er det vanskelig å få hjelp. Tannhelse for de som ikke faller inn under refusjonsordninger, er et samfunnsproblem. Tannhelse burde vært finansiert som andre helsetjenester. Dette handler også om antibiotikaresistens, som er en global utfordring.

– **Odontologi, psykologi – og antibiotikaresistens?**

– Det henger sammen. Personer med dårlig råd, eller som har litt angst eller unngåelsesadferd, drar heller til legevakten enn tannlegevakten når de har tannverk. Tannlegevakten er mye dyrere enn legevakten. Pasienter kan dermed ofte få antibiotika for noe som burde vært fikset operasjonelt.

– **Hvor mange tilfeller av overgrep avdekkes hos tannlegen?**

– Det finnes ikke tall på det. Vår rolle er ikke å oppdage vold eller overgrep. Men har vi mistanker når det gjelder barn, er det rutiner på å melde til barnevernet. Og voksne voldsutsatte som kommer til tannlege, bør få hjelp til å kontakte adekvate instanser. Vi skal legge til rette for en god tannbehandling selv om de har traumehistorier. Dette må vi samarbeide med psykologer om.

– **Hvordan?**

– Psykologer har bidratt med sin kunnskap slik at vi i dag tilbyr en mer traumesensitiv tannbehandling. Rent psykologisk er det å ha noen over seg, så tett, svært følsomt og inngripende. Tannlegens tilnærming og kommunikasjon rundt dette må ivareta pasienten på en god måte. Psykologisk kunnskap hjelper oss her. I den nye boka vår skriver vi om relasjonsbygging, motivasjon, kommunikasjon spesielt overfor barn, om angst og frykt, og om pasienter som har vært utsatt for tortur. Boka er rettet mot tannhelsepersonell, og handler om hvordan vi bør bruke kunnskap fra psykologi for å gjøre tjenestene bedre. Vi innser at vi har et potensial.

For å nå fram til de som trenger tannbehandling mest, trengs psykologisk innsikt. Tannhelsen generelt blir bedre og bedre, men veldig mange skammer seg over dårlige tenner. Det er mer stigma enn før rundt dette, dessverre. De som lever i Norge, bør kunne smile uten å skamme seg.

– **Når begynte psykologer og tannleger å samarbeide?**

– Det startet med at daværende dekan Ingeborg Jacobsen på Det odontologiske fakultet i 1990 ansatte psykolog Olav Vassend på vårt fakultet. Han fikk psykologi inn i tannlegeutdanningen. Litt senere ble det et samarbeid mellom Institutt for klinisk odontologi og Det psykologiske fakultet i Bergen om Senter for odontofobi. Tannlegestudenter har fått stadig mer undervisning om psykologi på studiet.

Men det har manglet en bred lærebok om det. Jeg vet faktisk ikke om det finnes en tilsvarende bok internasjonalt heller.

– **Her kan du hilse til psykologer.**

– Da tar jeg det viktigste først. Jeg er veldig takknemlig for at psykologer deler fra sitt kunnskapsområde med oss. Pasientene nyter godt av det. Det andre jeg vil si, er at psykologer må tenke tannhelse når de snakker med pasienten. De må spørre om det slik de gjør om andre medisinske opplysninger. Alvorlig tannbehandlingsangst kan, jeg understreker kan, handle om barndomstraumer, og sånn sett være en del av et større problem og en traumatisk historie.